

Božica JELUŠIĆ
Društvo hrvatskih književnika
SANJAM DA ME SANJAŠ
Hommage Zvonimiru Golobu, obljetnički

Svi koji misle kako je lako pisati o onima koje smo voljeli i poznavali, zapravo žive u velikoj zabludi. Blizina često zamagljuje optiku, daje stvarima nestvaran oblik i ton. Pritom veličina iščezava, a ostaju akcidentalije. I tek kad osoba ode, uspostavlja se nova relacija, vide se točniji duhovni gabariti, izmjereni aršinom odsutnosti. Govorim to u povodu **Zvonimira Goloba**, Koprivničanca po rođenju, Zagrepčanina po doživotnom prebivalištu. Poznavali smo se tri desetljeća; mnogo razgovarali, razmjenjivali pisma, dojmove, knjige savjete, te «sitne stvari koje život znače», i tek poslije vidiš koliko ti zapravo nedostaju. Naše je prijateljstvo bilo toplo i gentlemenško s njegove strane, malo razbarušeno i hirovito s moje, čemu je možda pridonijela i razlika u godinama, o kojoj tada nisam mislila. Ipak, godine druženja mnogo su toga poravnale: shvatila sam da mi vrlo imponira njegova svestranost i sistematičnost, humor natrunjen ironijom, načelna selektivnost primijenjena na ljude i stvari, kao i umjetnička ostvarenja. Mnogo sam od njega naučila o vezanoj formi, prevodenju, potrebi *stalnog zapisivanja* radi održavanja kondicije, kao i nevažnosti općeg odobravanja i sitničavih zabadaanja, jer oboje dolazi od nečije prikraćenosti i nedostatka duhovnog formata. Zvonko je posjedovao taj *format*, ali i nešto više: šarm, kemiju, iskričavost, nešto što ga je predodređivalo da postane miljenikom. Voljele su ga redom: žene, mačke, južnjačko sunce, sobne biljke, frizerske škare, glazbenici, publika i stakleno oko kamere. Zato je oko njega nastajao onaj *spontano estetiziran prostor*, kojemu bi dao svoj jedinstveni osobni štih. Pogledajte samo njegove fotografije: slike na zidu, red u knjižnici, Bluberryjev kaput, pulover od mohera, cipele kao ogledalo, i način na koji rastreseno-pozerski drži upaljenu cigaretu! U tim oblacima dima od «Drine» bez filtera njegova glava lebdi kao metaforički *Mjesec iznad vode*, kao u njegovoj

poznatoj pjesmi. Tek kad je otišao, stvorila se meni na tom mjestu neka mukla, crna praznina, nalik krateru.

Nisam slučajno uzela usporedbu s Mjesecom. Golobu bi se ona jamačno svidjela. Prvo, volio je simbole, podjednako dnevne i solarne, poput *trave, šume, ruže, lišća, ptice, proljeća, koraka, stabla, jeke, prijatelja, rijeke, srca i rane*, kao i one nokturalne, lunarne i niktomorfne, poput *noći, pijeska, zemlje, pepela, križa, plača, tjeskobe, soli, samoće, snijega, sjene, vjetra, oluje, kamena, kiše, rastanka*. Brižljiva bi trijaža leksika pokazala da je Mjesec nešto poput «psihološkog ključa», a on stoji kao simbol **posredne, diskurzivne, hladne spoznaje**. Mjesec, noćno nebesko tijelo, metaforički evocira ljepotu, ali i svjetlost u mračnom bespuću. Još eksplicitnije: «**On simbolizira pasivni ali plodni princip, noć, vlagu, podsvijest, imaginaciju, psihiku, san, prijemčivost, ženu, sve što je nepostojano, prolazno, i podložno utjecajima**». «I drugo, premda na prvi pogled ne bi želio biti umudren, blaziran, razg(o)lobljen u neku artificijelnu poetsku stvarnost i njeno bezračje, Golob je itekako držao do *f o r m e*, esteticizma, pjesničkih slojeva koje valja razlistavati, da bi se dosegla željena poetska srž. Primjerice, stih: «*Ona je daleko. /Sanjam da me sanja*», uključuje tri distance: **fizičku, oniričku i ontološku**. Dakle, dva bića, dva kraljevstva, dva suštinska stvarnosna određenja, jer kako reče Cvetajeva:» *Ne pitajte tko je pjesnik - Onaj koji spava*». Golobova nadvremenska replika: »*Ako sanjam probudit ću se! Ako se probudim, umrijet ću*».

Poznato je da je upravo Golob pledirao za svojevrsnu **demokratizaciju poezije**, na način kako su to radili ponajbolji francuski šansonjeri: Brel, Aznavour, Beaud. Pjesme, koje se mogu uglazbiti, citirati, recitirati, koje postaju širokom svojinom ljudi, stoje kao pandan složenim

majstorijama, i bržim ključem odbravljaju vrata svakodnevnice. Sve to u smislu navoda već citirane Cvetajeve: »Nije potrebno priložiti pjesmama (snovima) ključ, naprotiv, same su pjesme ključ za razumijevanje svega«. Golob se deklarirao poglavito pjesnikom ljubavi, a pišući o izabranoj ženi, pisao je istodobno o svim ženama, očaran ženstvenošću kao takvom. Pridavao je ljubavnim stihovima stanovito emfatičko značenje: «Reći volim to znači voljeti, / jer izgovoriti je isto što i živjeti». Ne dvojimo da je to činio iz osobnih uvjereja, premda moramo pripomenuti da je na «sporednom kolosjeku» prevodio velike strasnike, poput Lorce, Nerude, Jesenjina, Eluarda, koji su ostavili traga u njegovu pjesništvu. Sročio je, pored ostaloga, i antologije **Gorki med, Antologiju ljubavne poezije 20. stoljeća** te jednu divnu plaketu slovačkih ljubavnih stihova **Milovanje prije sna**. Iz Slovačke sam mu donijela i slavnog Mihalika, za čiju se poeziju vrlo zanima, ali ne znam što je od toga uspio zaokružiti i privesti kraju. Dakle, njegova često naglašavana *trubadurska pozicija* unutar «krugovaša» bila je svjestan izbor, pozicija koju je pomno gradio i podupirao multimedijalnim aktivnostima, poput šansone i fotografije. U potonjoj, prirodno, kao omiljena forma/motiv ponovo prevladava ženski akt, autorov omiljeni istraživački kontinent.

Golob je često tvrdio da «dugačke pjesme ne postoje», koju tezu nalazimo i u Poeovom «The Poetic Principle» te da je ritam «bolja polovica pjesme». Pričao mi je kako je jednom u mraku, idući prekopanom ulicom, stao na dasku i pao u rov. U tih nekoliko sekundi, rekao je «odmotao mi se u glavi kompletan moj život, i cijela Eluardova pjesma Nema sretne ljubavi, koju sam upravo bio prevodio. Pomislio sam kako vrijedi pisati, ako se netko tko pada u rov, bunar il ismrt, može sjetiti barem jedne pjesme, od prvog do posljednjeg sloga». Znao je varirati tu temu, žesteći se kako «NE razumije pjesme kojih se nitko ne može sjetiti, čemu to služi?». Sarkastično bi dodavao da se njihovi autori «ponašaju kao da imaju gliste, pa tu nervozu pretvaraju u skribomaniju», pišući bez ikakvog stvarnog povoda, razloga i potrebe. Istu je netrpeljivost pokazivao i prema ispraznim

razgovorima, frivolnom brbljanju, nametljivom rasklapanju i razglabanju. Putovali smo u Makedoniju, na Struške večeri. Napola u šali, predložih Zvonku da pođemo na Krf, «jer je tamo divno». On me pogleda s izrazom neke ledene, mizantropske dosade i iscijedi: «Nije divno, grozno je!». Na zapanjeno pitanje zašto, unese mi se u lice, i ispali u dahu: «Zato što stalno govore! Nikad ne zatvaraju usta: »Tesaloniki, Nana Mouskuri, sirtaki, suvlaki, Nikad nedeljom....»

I tako nismo otišli na Krf, lijepi Korfu, nego na Kongres pisaca Jugoslavije, u Novi Sad.

On u ulozi «šefa delegacije», ja kao delegatkinja, u maloj hrvatskoj skupini. Bez obzira na naše prijateljstvo i srdačnu relaciju, uspostavio je stroga pravila po protokolu: nije bilo kašnjenja ni u kojoj prigodi. Zakasnila sam na autobus prigodom povratka u Zagreb. Ostavili su me bez imalo oklijevanja, ali nismo to više spominjali, niti mi se ispričao. Ipak, odmah se znalo kad je nekoga osobito imao u volji. Tada bi oštrica ironije mirovala ili se pretvarala u malu, privatnu ubodljivost bez zle nakane. Jednom sam krivo izgovorila ime glumice Sissi Spacek, nešto kao «Spasek, Spaček». Golob je odsutio, i tek kad su se svi razišli, u tramvaju za Sopot, kamo me pratio, veli usred razgovora: «Kaže se *Spejsek, Spejsek, ti si mali crni pesek!*». Pisala sam scenarij za biografski film o Golobu, za potrebe Školske TV. Bio je nepovjerljiv prema rutinerima u poslu i nije osobito cijenio suhu, akademsku kritiku. Kao što pomalo žučljivo veli u pjesmi HLJEB: *Ne traži razloge / onome što činiš. / Bolje nego ti znaju oni / što mijese tvoj hljeb / i vade iz tvoje peći / hrpu ugljena*».

Želio je da se o poeziji govori prisno i pristojno, tragalački i znalački. Napor proniknuća trebao je biti otprilike jednak i istovjetan pjesnikovoj ulaznoj energiji. Također, bio je osjetljiv za dijelove svoje biografije: druženja, akvizicije, emocionalne odabire, gdje je također trebalo naći pravu mjeru. Često je spominjao Stančića, čije ilustracije razdrhtih torza na naslovnici zbirke «**9 elegija**» ponajbolje izražavaju očaj razdvojenih ljubavnika, čija je utroba poput pukotine u

crvotočnom stablu, i kao što istoimena pjesma veli: «*I hlad pod njegovom krošnjom / samo je sjena hlada / u kome stojim i u kome se smrzam*». Želim naglasiti da je Golob vjerovao kako u eventualnom u s p j e h u pjesnika nužno sudjeluju njegovi bližnji, prijateljsko i suradničko okruženje, dobra duhovna klima u cjelini. Istodobno, nije pretjerano vjerovao u mogućnost prave «pjesničke slave» u tako problematičnim okolnostima, kakve desetljećima vladaju u hrvatskoj kulturi. Biti «pjesnikom spomenikom» činilo mu se egzaltiranim. Prihvatio je «Goranov vijenac» i Nagradu grada Zagreba za književnost, a meni je, prigodom rođendana, poslao čestitku s tekstom: «*Samo reci, draga gospodično / Gdje i kada želiš nešto slično*». Na čestitci je bio spomenik Šenoi u Zagrebu, i oboje smo znali da su dimenzije i dometi našeg «tihog obrta» neusporedivo skromnije nego li u Šenoino doba. Ni on ni ja nismo se zanosili guliverskim projekcijama unutar našeg Liliputa.

Ne računajući izgubljene (posuđene) knjige iz moje knjižnice, i stoput prekršena obećanja da će prestati pušiti, Golob mi je malo što ostao dužan. Naprotiv, naučio me mnogo toga o pjesničkom zanatu, o pripremanju krumpira na sto načina, o prihvaćanju vlastite osobe bez retuširanja, o ljekovitosti ljubomore i potrebi čuvanja distance. Pojednostavljivao je stvari gdje god se moglo, nekom gotovo zazornom izravnošću: «*Daj, napiši mi pismo, i neka u njemu bude to, to i to...*». Bio je brzometan, odmah bi vraćao lopticu, volio je jezične dosjetke i persiflaže, primjerice «*partnerstvo u gađenju (građenju)*» ili stanovita poigravanja imenima (kolega), koje iz obzira nećemo navoditi. Volim sve njegove knjige, a ponajviše onu posvećenu unucima i tako prikladno nazvanu **Stidljive ljubavne pjesme**. Mislim da bi Goloba trebalo uvesti u školsku lektiru baš tom knjigom, gdje su pjesme slatke kao «svileni» bomboni iz kolonijalnih dućana u našem djetinjstvu. Naravno, to ne bi narušilo njegovu poziciju «slamatelja srca» i «ledolomca» u hrvatskoj poeziji. Već nekoliko čitateljskih generacija svojata «*Mačku*», «*Grlice u šuni*» ili «*Dušo moja*» kao autentično svoje ljubavne pjesme. To pokazuje nepotrošljivost erotikog «plavog baršuna», od kojega je

Golob krojio svoje ponajbolje stihove. Jedna je gimnazijalka sjajno opisala taj postupak **golobiranja**, rekavši: «Ali to su sasvim obične riječi, svakodnevnne, samo su nekako jako dobro složene skupa».

Zaista, Golob je sjajno znao o ž e n i t i riječi, podižući pritom čitateljski adrenalin. Svi će profesionalci potvrditi koliko vrijedi takav dar. Pamtim ga po poetskom «vječitom ljetu», koje kao da ne dotiče «sjekira zime». Bilo bi lijepo to druženje pretvoriti u ponavljani, kružni piknik kraj jezera u Makedoniji, gdje se sporimo oko Jese-njinova stiha o «nezamrloj površini vode», koji ja držim dobrim, a on traljivim prepjevom. Ali ipak, ne mogu ne spomenuti kako su i male izdaje n e o p r o s t i v e. Otići tako rano i definitivno, na primjer, ostavljajući neku priču nedovršenom. Ne bih to nikada očekivala od Goloba, koji je pred mojim portretom u Turkovićevu atelieru, davne 1967. godine, pokazujući naslikanu pticu (goluba) u ruci, poluozbiljno - polušaljivo izjavio: «*To sam JA. To mene drži...*». Znamo da nitko ne vjeruje u olako izrečene riječi, osobito izrečene s nakanom literariziranja. A ipak Brecht veli, a Golob uspješno parafrazira u svojoj posljednjoj stihobirci (**Rana**): «*Ako rana ne boli, boli ožiljak*».